

Maria - Adriana AIRINEI*

DEDICAȚIILE PRO SALUTE IMPERATORIS ȘI AUGUSTALES COLONIAE AURELIAE APULENSIS

Lucrarea prezentă are ca subiect analiza a două inscripții ridicate de *Augustales coloniae Aurelie Apulensis pro salute Imperatoris*¹, respectiv *Augustorum*². Cercetarea are în vedere surprinderea raportului dintre mesajele religioase și social purtate de cele două inscripții votive ridicate de *Augustales coloniae Apulensis*.

Deși epigrafele votive sunt de obicei stereotipe, analiza se va axa pe legătura dintre divinitate și statutul dedicantului. Formula epigrafică este simplă și repetitivă, iar cele trei părți ale rugăciunii³ pot fi recunoscute parțial⁴.

a. *Pro salute Aug(ustorum) / Genio fabrum / M(arcus) Aur(elius) Timon / Aug(ustalis) col(oniae) Apul(ensis) et / mag(ister) coll(egii) s(upra) s(cripta) pe/cunia sua fec(it) / l(ocus) d(atus) d(ecreto) d(ecurionum)*⁵

b. *[I(ovi) O(ptimo)] M(aximo) pro salute Imp(eratoris) L(uci) Septi(mi) Severi Pert(h)<i=E>nacis Aug(usti) et Aurel(i) / Antonini Caesar(is) M(arcus) Iul(ius) Quirinus / Aug(ustalis) col(oniae) Apul(ensis) ob honor(em) patro/nat(us) coll(egii) Pontobythinor(um) ianuas / et valvas ad introitum templi fec(it)*⁶

Dedicațiile votive de mai sus cuprind următoarele secvențe: (1) teonimul: a. *Genius fabrum* și b. *Iupiter Optimus Maximus*; (2) numele donatorului: a. Marcus Aurelius Timon și b. Marcus Iulius Quirinus; (3) poziția deținută de donatori în momentul ridicării inscripției votive: a. *Augustalis coloniae Apulensis et magister collegii fabrum* și b. *Augustalis coloniae Apulensis*; (4) formula dedicatorie: a. *locus datus decreto decurionum* și b. *ob honorem patronatus collegii Pontobythinorum*; (5) precizarea că dedicația a fost făcută pentru sănătatea împăratului/împărăților: a. *pro salute Augustorum* și b. *pro salute imperatoris*; (6) motivul dedicației: a. *pecunia sua fecit*, b. *ianuas et valvas ad introitum templi fecit*.

* Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași; mariaadrianaairinei@yahoo.com.

¹ IDR III/5, 1, 153.

² IDR III/5, 1, 80.

³ H. S. Versnel, "Religious Mentality in Ancient Prayer", în H. S. Versnel (ed.), *Faith, Hope and Worship. Aspects of Religious Mentality in the Ancient World*, Brill, Leiden, 1981, p. 2.

⁴ Sorin Nemeti, *Pagan Dialogues. Religious messages and social representation in the votive inscriptions from Dacia*, în *Ephemeris Dacoromana*, XIV, 2012, p. 178.

⁵ IDR III/5, 1, 80.

⁶ IDR III/5, 1, 153.

* Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași; mariaadrianaairinei@yahoo.com.

¹ IDR III/5, 1, 153.

² IDR III/5, 1, 80.

³ H. S. Versnel, "Religious Mentality in Ancient Prayer", în H. S. Versnel (ed.), *Faith, Hope and Worship. Aspects of Religious Mentality in the Ancient World*, Brill, Leiden, 1981, p. 2.

⁴ Sorin Nemeti, *Pagan Dialogues. Religious messages and social representation in the votive inscriptions from Dacia*, în *Ephemeris Dacoromana*, XIV, 2012, p. 178.

⁵ IDR III/5, 1, 80.

⁶ IDR III/5, 1, 153.

Dedicațiile votive de mai sus cuprind următoarele secvențe: (1) teonimul: a. *Genius fabrum* și b. *Iupiter Optimus Maximus*; (2) numele donatorului: a. Marcus Aurelius Timon și b. Marcus Iulius Quirinus; (3) poziția deținută de donatori în momentul ridicării inscripției votive: a. *Augustalis coloniae Apulensis et magister collegii fabrum* și b. *Augustalis coloniae Apulensis*; (4) formula dedicatorie: a. *locus datus decreto decurionum* și b. *ob honorem patronatus collegii Pontobythinorum*; (5) precizarea că dedicația a fost făcută pentru sănătatea împăratului/împărăților: a. *pro salute Augustorum* și b. *pro salute imperatoris*; (6) motivul dedicației: a. *pecunia sua fecit*, b. *ianuas et valvas ad introitum templi fecit*.

a. *Pro salute Aug(ustorum) / Genio fabrum / M(arcus) Aur(elius) Timon / Aug(ustalis) col(oniae) Apul(ensis) et / mag(ister) coll(egii) s(upra) s(cripta) pe/cunia sua fec(it) / l(ocus) d(atus) d(ecreto) d(ecurionum)*⁵

b. *[I(ovi) O(ptimo)] M(aximo) pro salute Imp(eratoris) L(uci) Septi(mi) Severi Pert(h)<i=E>nacis Aug(usti) et Aurel(i) / Antonini Caesar(is) M(arcus) Iul(ius) Quirinus / Aug(ustalis) col(oniae) Apul(ensis) ob honor(em) patro/nat(us) coll(egii) Pontobythinor(um) ianuas / et valvas ad introitum templi fec(it)*⁶

Lucrarea prezentă are ca subiect analiza a două inscripții ridicate de *Augustales coloniae Aurelie Apulensis pro salute Imperatoris*, respectiv *Augustorum*. Cercetarea are în vedere surprinderea raportului dintre mesajele religioase și social purtate de cele două inscripții votive ridicate de *Augustales coloniae Apulensis*. Deși epigrafele votive sunt de obicei stereotipe, analiza se va axa pe legătura dintre divinitate și statutul dedicantului. Formula epigrafică este simplă și repetitivă, iar cele trei părți ale rugăciunii³ pot fi recunoscute parțial⁴.

DEDICAȚIILE PRO SALUTE IMPERATORIS ȘI AUGUSTALES COLONIAE AURELIAE APULENSIS

Maria - Adriana AIRINEI*

Toate inscripțiile votive, indiferent de simplitatea sau complexitatea lor, poartă un dublu mesaj: religios și social⁷. Din secvențele subliniate mai sus, mesajului religios aparține doar numărul 1, pe când restul, numerele 2, 3, 4, 5 și 6 sunt elemente definitorii ale mesajului social și civic. Aceste din urmă secvențe definesc, așa cum Jörg Rüpke susține, comunicarea secundară sau meta-comunicarea⁸. Actorul religios nu vorbește doar cu divinitatea, el se adresează și contemporanilor săi sau posterității⁹. Din conținutul inscripțiilor votive sesizăm că accentul cade pe mesajul social și civic, decât pe cel religios.

a. Dedicția lui Marcus Aurelius Timon

a.1. Mesajul religios

Dedicția lui Marcus Aurelius Timon nu respectă întocmai formatul unei inscripții votive. Deși *Genius fabrum* se găsește în cazul dativ, acesta pare inserat în textul epigrafic. Astfel, cea care iese în evidență nu este divinitatea, ci formula *pro salute Augustorum*. De asemenea, cele două inscripții onorifice de la Apulum închinată pentru sănătatea împăratului dovedesc o preferință pentru această formulă¹⁰. Pentru restul provinciei mai sunt atestate următoarele formule: *pro salute domini nostri / imperatoris*. Modelul dedicației lui Marcus Aurelius Timon este inspirat din tiparul inscripțiilor onorifice *pro salute Augusti*. Oferim ca exemplu:

*Pro salute Aug(ustorum) / L(uci) Sept(imi) Severi Pii Pert(inacis) et M(arci) / Aur(eli) Antonini Imp(eratorum) [[et P(ubli)]] Sept(imi) / [[Getae Caes(aris)]] coll(egium) centona(riorum) scholam cum aetoma / pecunia sua fecit dedicante / L(ucio) Pomp(onio) Lib(eral) co(n)s(ulari) Dac(iarum) III*¹¹

Formatul inspirației nu este creația lui Marcus Aurelius Timon. Acesta, se pare, era rezultatul unei realități curente. Ca exemplu oferim o inscripție ridicată de un contemporan al său:

*Pro sal(ute) Augg(ustorum) / Mart(i) Conser(vatori) / P(ublius) Ael(ius) Rufinus / q(uo)(d) adiutor / off(icii) rat(ionum) vovit / co[r]nic(ularius) prae[fecti]] kastr(orum) leg(ionis) XIII G(eminae) / v(oto) l(ibens) p(osuit)*¹²

Inscripția votivă ridicată de Marcus Aurelius Timon este un altar votiv ce se datează între 198 - 211 d.Hr. În aceeași perioadă se situează cronologic și dedicația

⁷ Sorin Nemeti, *op. cit.*, p. 178.

⁸ Jörg Rüpke, *Dedications Accompanied by Inscriptions in the Roman Empire: Functions, Intentions, Modes of Communication*, în John Bodel, Mika Kajava (eds.), *Religious Dedications in the Greco-Roman World. Distribution, Typology, Use*, Institutum Romanum Finlandiae, Roma, 2009, pp. 36-38.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ IDR III/5, 2, 425; 426.

¹¹ IDR III/5, 2, 425.

¹² IDR III/5, 1, 250.

⁷ Sorin Nemeti, *op. cit.*, p. 178.
⁸ Jörg Rüpke, *Dedications Accompanied by Inscriptions in the Roman Empire: Functions, Intentions, Modes of Communication*, în John Bodel, Mika Kajava (eds.), *Religious Dedications in the Greco-Roman World. Distribution, Typology, Use*, Institutum Romanum Finlandiae, Roma, 2009, pp. 36-38.
⁹ *Ibidem*.
¹⁰ IDR III/5, 2, 425; 426.
¹¹ IDR III/5, 2, 425.
¹² IDR III/5, 1, 250.

Inscripția votivă ridicată de Marcus Aurelius Timon este un altar votiv ce se datează între 198 - 211 d.Hr. În aceeași perioadă se situează cronologic și dedicația

*Pro sal(ute) Augg(ustorum) / Mart(i) Conser(vatori) / P(ublius) Ael(ius) Rufinus / q(uo)(d) adiutor / off(icii) rat(ionum) vovit / co[r]nic(ularius) prae[fecti]] kastr(orum) leg(ionis) XIII G(eminae) / v(oto) l(ibens) p(osuit)*¹²

Formatul inspirației nu este creația lui Marcus Aurelius Timon. Acesta, se pare, era rezultatul unei realități curente. Ca exemplu oferim o inscripție ridicată de un contemporan al său:

*Pro salute Aug(ustorum) / L(uci) Sept(imi) Severi Pii Pert(inacis) et M(arci) / Aur(eli) Antonini Imp(eratorum) [[et P(ubli)]] Sept(imi) / [[Getae Caes(aris)]] coll(egium) centona(riorum) scholam cum aetoma / pecunia sua fecit dedicante / L(ucio) Pomp(onio) Lib(eral) co(n)s(ulari) Dac(iarum) III*¹¹

Dedicția lui Marcus Aurelius Timon nu respectă întocmai formatul unei inscripții votive. Deși *Genius fabrum* se găsește în cazul dativ, acesta pare inserat în textul epigrafic. Astfel, cea care iese în evidență nu este divinitatea, ci formula *pro salute Augustorum*. De asemenea, cele două inscripții onorifice de la Apulum închinată pentru sănătatea împăratului dovedesc o preferință pentru această formulă¹⁰. Pentru restul provinciei mai sunt atestate următoarele formule: *pro salute domini nostri / imperatoris*. Modelul dedicației lui Marcus Aurelius Timon este inspirat din tiparul inscripțiilor onorifice *pro salute Augusti*. Oferim ca exemplu:

a. Dedicția lui Marcus Aurelius Timon

a.1. Mesajul religios

Toate inscripțiile votive, indiferent de simplitatea sau complexitatea lor, poartă un dublu mesaj: religios și social⁷. Din secvențele subliniate mai sus, mesajului religios aparține doar numărul 1, pe când restul, numerele 2, 3, 4, 5 și 6 sunt elemente definitorii ale mesajului social și civic. Aceste din urmă secvențe definesc, așa cum Jörg Rüpke susține, comunicarea secundară sau meta-comunicarea⁸. Actorul religios nu vorbește doar cu divinitatea, el se adresează și contemporanilor săi sau posterității⁹. Din conținutul inscripțiilor votive sesizăm că accentul cade pe mesajul social și civic, decât pe cel religios.

lui Publius Aelius Rufinus, 198 - 209 d.Hr. Însă cel mai apropiat text epigrafic față de dedicația lui Marcus Aurelius Timon este următorul:

*Pro salute Aug(usti) M(atris) d(eum) M(agnae) / sanctum / T(itus) Fl(avius) Longinus vet(eranus) ex dec(urione) al(ae) II Pann(oniorum) / dec(urio) col(oniae) Dac(icae) dec(urio) mun(icipii) Nap(ocae) dec(urio) kanab(ensium) / leg(ionis) XIII G(eminae) et Cl(audia) Candida coniux et Flavi / Longinus Clementina Marcellina fil(ii) / ex imperio pecunia sua fecer(unt) l(ocus) d(atu)s d(ecreto) d(ecurionum)*¹³

Acesta aparține unui fost decurion al *alae II Pannoniorum* și actual *decurio coloniae Dacicae decurio municipii Napocae decurio kanabensium legionis XIII Geminae*. Spre deosebire de inscripțiile discutate mai sus, aceasta se datează undeva între domnia lui Hadrian și cea a lui Marcus Aurelius. Cu toate acestea, acest text epigrafic se aseamănă cu textul lui Marcus Aurelius Timon prin formula de adresare, *pro salute Augusti*, și prin cea de încheiere, *locus datus decreto decurionum*. Formula de încheiere indică nu numai caracterul public al dedicației și acordul oferit de *ordo decurionum*, ci și influența jucată de decurioni în manifestarea socială a *augustales*¹⁴.

Divinitatea căreia îi este închinată dedicația, *Genius fabrum*, reflectă poziția din care ridică altarul Marcus Aurelius Timon, *magister collegii fabrum*. De asemenea, acest lucru este dovedit și de locul descoperirii altarului votiv. Potrivit editorului IDR III/5, acesta poate proveni din forumul coloniei *Aurelia Apulensis*¹⁵. Prin analogie cu situația de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, sediul colegiului de fabri trebuie să se fi găsit în forumul coloniei. De aici și nevoia acordului din partea ordinului decurionilor¹⁶. Dedicația pare să sublinieze numirea în funcția de *magister collegii fabrum* a lui Marcus Aurelius Timon, știindu-se faptul că fiecare colegiu avea *decuriones*, magistrați proprii, casă și proprietăți și că, ca și orașul, își alegea patronii, de preferință, din colegiile imediat superioare, printre care și *augustalii*¹⁷.

a.2. Mesajul civic și politic

Faptul că dedicația lui Marcus Aurelius Timon poartă un mesaj preponderent civic și politic este reflectat de mențiunea *pro salute Augustorum*. Prezența acestei formule în cadrul inscripției votive discutate aici relevă loialitatea dedicantului față de împăratul roman. Însă forma sub care este construită dedicația subliniază amprenta personală a donatorului altarului votiv. Sănătatea împăratului este solicitată de la protectorul divin (*Genius*) al colegiului de *fabri* (cu care dedicatorul se identifică; acesta este *magister collegii fabrum*). Monumentul către această zeitate este ridicat la sediul colegiului de *fabri* din *pecunia* dedicatorului și cu acordul

¹³ IDR III/5, 1, 253.

¹⁴ Lindsey Vandevorde, *Augustales and Decuriones. Sixteen Inscriptions from Narbonese Gaul*, în *Latomus*, 71, 2012, pp. 415-419.

¹⁵ P. 66.

¹⁶ IDR III/5, 1, p. 67.

¹⁷ Radu Ardevan, *Viața municipală în Dacia romană*, Edit. Mirton, Timișoara, 1998, pp. 278-9.

¹⁷ Radu Ardevan, *Viața municipală în Dacia romană*, Edit. Mirton, Timișoara, 1998, pp. 278-9.

¹⁶ IDR III/5, 1, p. 67.

¹⁵ P. 66.

¹⁴ Lindsey Vandevorde, *Augustales and Decuriones. Sixteen Inscriptions from Narbonese Gaul*, în *Latomus*, 71, 2012, pp. 415-419.

¹³ IDR III/5, 1, 253.

Faptul că dedicația lui Marcus Aurelius Timon poartă un mesaj preponderent civic și politic este reflectat de mențiunea *pro salute Augustorum*. Prezența acestei formule în cadrul inscripției votive discutate aici relevă loialitatea dedicantului față de împăratul roman. Însă forma sub care este construită dedicația subliniază amprenta personală a donatorului altarului votiv. Sănătatea împăratului este solicitată de la protectorul divin (*Genius*) al colegiului de *fabri* (cu care dedicatorul se identifică; acesta este *magister collegii fabrum*). Monumentul către această zeitate este ridicat la sediul colegiului de *fabri* din *pecunia* dedicatorului și cu acordul

a.2. Mesajul civic și politic

Acesta aparține unui fost decurion al *alae II Pannoniorum* și actual *decurio coloniae Dacicae decurio municipii Napocae decurio kanabensium legionis XIII Geminae*. Spre deosebire de inscripțiile discutate mai sus, aceasta se datează undeva între domnia lui Hadrian și cea a lui Marcus Aurelius. Cu toate acestea, acest text epigrafic se aseamănă cu textul lui Marcus Aurelius Timon prin formula de adresare, *pro salute Augusti*, și prin cea de încheiere, *locus datus decreto decurionum*. Formula de încheiere indică nu numai caracterul public al dedicației și acordul oferit de *ordo decurionum*, ci și influența jucată de decurioni în manifestarea socială a *augustales*¹⁴. Divinitatea căreia îi este închinată dedicația, *Genius fabrum*, reflectă poziția din care ridică altarul Marcus Aurelius Timon, *magister collegii fabrum*. De asemenea, acest lucru este dovedit și de locul descoperirii altarului votiv. Potrivit editorului IDR III/5, acesta poate proveni din forumul coloniei *Aurelia Apulensis*¹⁵. Prin analogie cu situația de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, sediul colegiului de fabri trebuie să se fi găsit în forumul coloniei. De aici și nevoia acordului din partea ordinului decurionilor¹⁶. Dedicația pare să sublinieze numirea în funcția de *magister collegii fabrum* a lui Marcus Aurelius Timon, știindu-se faptul că fiecare colegiu avea *decuriones*, magistrați proprii, casă și proprietăți și că, ca și orașul, își alegea patronii, de preferință, din colegiile imediat superioare, printre care și *augustalii*¹⁷.

*Pro salute Aug(usti) M(atris) d(eum) M(agnae) / sanctum / T(itus) Fl(avius) Longinus vet(eranus) ex dec(urione) al(ae) II Pann(oniorum) / dec(urio) col(oniae) Dac(icae) dec(urio) mun(icipii) Nap(ocae) dec(urio) kanab(ensium) / leg(ionis) XIII G(eminae) et Cl(audia) Candida coniux et Flavi / Longinus Clementina Marcellina fil(ii) / ex imperio pecunia sua fecer(unt) l(ocus) d(atu)s d(ecreto) d(ecurionum)*¹³

de dedicația lui Marcus Aurelius Timon este următorul:
lui Publius Aelius Rufinus, 198 - 209 d.Hr. Însă cel mai apropiat text epigrafic față

ordinului decurionilor. Precizarea *pecunia sua* reflectă alegerea ridicării inscripției votive *pro salute Augustorum*, transformând gestul lui Marcus Aurelius Timon într-o manifestare nu numai a acțiunii în slujba statului, ci și a identificării cu acesta¹⁸. De asemenea, închinarea dedicației *locus datus decreto decurionum* pune accent pe caracterul public și civic al acesteia.

b. Dedicția lui Marcus Iulius Quirinus

b.1. Mesajul religios

Placa votivă în marmură ridicată de Marcus Iulius Quirinus este închinată lui Iupiter Optimus Maximus. E posibil ca Iupiter să fi fost zeitatea tutelară a templului¹⁹ pentru care augustalul *ianuas et valvas ad introitum templi fecit*. Acțiunea edilitară a lui Marcus Iulius Quirinus a fost realizată în onoarea *patronatus collegii Pontobythinorum*²⁰.

b.2. Mesajul civic și politic

Deoarece Iupiter este divinitatea supremă a statului roman, alegerea construirii unei părți a templului acestei zeități nu pare a fi lipsit de interesul personal al dedicantului. În primul rând, Marcus Iulius Quirinus asociază imaginea *patronatus collegii Pontobythinorum* și a sa vieții edilitare a comunității apulense, contribuind la construirea prestigiului lor social. În al doilea rând, prin templul ales spre a-l îmbunătății, cel al lui Iupiter, el deschide calea afirmării sale politice, *pro salute Imperatoris Luci Septimi Severi Perthinacis Augusti et Aureli Antonini Caesaris*.

c. Concluzii

Concluziile articolului de față au în vedere statutul dedicanților și scopul gesturilor lor „religioase”.

În primul rând, dedicanții, deși dețin poziția de *Augustales*, nu acționează doar în rațiunea acestui statut. Marcus Aurelius Timon își promovează funcția de *magister collegii fabrum*, iar Marcus Iulius Quirinus face publicitate patronului său ales *patronatus collegii Pontobythinorum*.

În al doilea rând, inscripțiile votive nu sunt rodul unor intenții religioase. Apelul la divinitate se face în scopul sublinierii subtile a mizei politice. În cadrul primei epigrafe rolul divinității este de a reliefa poziția ce se dorește a fi promovată de dedicant, în timp ce în cazul celei de a doua inscripții, Iupiter relevă inteligența

¹⁸ Vezi William Van Andringa, *M. Tullius...aedem Fortunae August(ae) solo et peq(unia) sua. Private foundation and public cult in a Roman colony*, în C. Ando, J. Rüpke (ed.), *Public and private in Ancient Mediterranean law and religion*, University of Erfurt 3-5 July 2013, Erfurt, 2015, pp. 99-113.

¹⁹ Anca Timofan, Radu Oța, *Capul unei statuete de cult aparținând lui Iupiter Tronans descoperit la Apulum*, în *Pontica*, 43, 2010, pp. 253-254.

²⁰ IDR III/5, p. 119.

ordinului decurionilor. Precizarea *pecunia sua* reflectă alegerea ridicării inscripției votive *pro salute Augustorum*, transformând gestul lui Marcus Aurelius Timon într-o manifestare nu numai a acțiunii în slujba statului, ci și a identificării cu acesta¹⁸. De asemenea, închinarea dedicației *locus datus decreto decurionum* pune accent pe caracterul public și civic al acesteia.

b. Dedicția lui Marcus Iulius Quirinus

b.1. Mesajul religios

Placa votivă în marmură ridicată de Marcus Iulius Quirinus este închinată lui Iupiter Optimus Maximus. E posibil ca Iupiter să fi fost zeitatea tutelară a templului¹⁹ pentru care augustalul *ianuas et valvas ad introitum templi fecit*. Acțiunea edilitară a lui Marcus Iulius Quirinus a fost realizată în onoarea *patronatus collegii Pontobythinorum*²⁰.

b.2. Mesajul civic și politic

Deoarece Iupiter este divinitatea supremă a statului roman, alegerea construirii unei părți a templului acestei zeități nu pare a fi lipsit de interesul personal al dedicantului. În primul rând, Marcus Iulius Quirinus asociază imaginea *patronatus collegii Pontobythinorum* și a sa vieții edilitare a comunității apulense, contribuind la construirea prestigiului lor social. În al doilea rând, prin templul ales spre a-l îmbunătății, cel al lui Iupiter, el deschide calea afirmării sale politice, *pro salute Imperatoris Luci Septimi Severi Perthinacis Augusti et Aureli Antonini Caesaris*.

c. Concluzii

Concluziile articolului de față au în vedere statutul dedicanților și scopul

gesturilor lor „religioase”.

În primul rând, dedicanții, deși dețin poziția de *Augustales*, nu acționează doar în rațiunea acestui statut. Marcus Aurelius Timon își promovează funcția de *magister collegii fabrum*, iar Marcus Iulius Quirinus face publicitate patronului său ales *patronatus collegii Pontobythinorum*.

În al doilea rând, inscripțiile votive nu sunt rodul unor intenții religioase. Apelul la divinitate se face în scopul sublinierii subtile a mizei politice. În cadrul primei epigrafe rolul divinității este de a reliefa poziția ce se dorește a fi promovată de dedicant, în timp ce în cazul celei de a doua inscripții, Iupiter relevă inteligența

¹⁸ Vezi William Van Andringa, *M. Tullius...aedem Fortunae August(ae) solo et peq(unia) sua. Private foundation and public cult in a Roman colony*, în C. Ando, J. Rüpke (ed.), *Public and private in Ancient Mediterranean law and religion*, University of Erfurt 3-5 July 2013, Erfurt, 2015, pp. 99-113.

¹⁹ Anca Timofan, Radu Oța, *Capul unei statuete de cult aparținând lui Iupiter Tronans descoperit la Apulum*, în *Pontica*, 43, 2010, pp. 253-254.

²⁰ IDR III/5, p. 119.

actorul social și modul de fructificare a șansei afirmării publice/civice. Alegerea îmbunătățirii templului lui Iupiter se traduce prin promovarea politică în coadă de pește: prima țință este comunitatea locală, iar a doua, autoritatea centrală, reprezentată de împărat. Formula *pro salute imperatoris* este folosită ca monedă în jocul concurenței locale. Ea are rolul de a oferi legitimitate acțiunii locale. În cazul celor două dedicații venite din partea *Augustales coloniae Aureliae Apulensis, vota pro salute imperatoris* definește legătura juridică a augustalilor cu autoritatea centrală romană reprezentată de împărat. Augustalitatea, conferită special de către *ordo decurionum*, nu era o magistratură reală. Din punct de vedere social, augustalii alcătuiau un *ordo*, însă administrativ, ei formau o structură corporativă, ca orice *collegium*, cu *arca* și cu magistrații proprii, uneori și cu un local propriu (*aedes*)²¹. Deși augustalitatea era o creație oficială a statului roman (aparținând lui Augustus), statutul ei oficial nu diferea cu mult de orice organizație privată²². Nefiind cetățeni ei nu puteau să aspire la clasa guvernatoare a orașului lor, însă trebuiau să participe la finanțarea proiectelor comunității, incluzând și ridicarea de construcții. Funcția lor de îngrijire a cultului lui Augustus avea rolul de a le conferi statut și recunoaștere²³. Prin mecanismul cultului, unui important ordin social, libertilor, i s-a oferit un rol evident și activ în ordinea socială instaurată de Augustus²⁴.

În sfârșit, în cazul de față *vota pro salute Imperatoris/Augusti*, fie ea *annua* sau *extraordinaria*, nu acționează ca răspuns la legitimitatea împăratului roman, ci în calitate de carte de vizită în scopul afirmării în cadrul vieții publice locale. Dedicății se folosesc de imaginea *imperator*-ului roman pentru a beneficia de capital social în orașul apulens.

BIBLIOGRAFIE

- IDR III/5, Piso, I., *Inscriptions d'Ápulum*, Paris, 2001.
- Ardevan, Radu, *Viața municipală în Dacia romană*, Editura Mirton, Timișoara, 1998.
- Galinsky, Karl, *Continuity and Change: Religion in the Augustan Semi-Century*, în Jörg Rüpke (ed.), *A Companion to Roman Religion*, Blackwell Publishing, Oxford, 2007, p. 71-82.
- Nemeti, Sorin, *Pagan Dialogues. Religious messages and social representation in the votive inscriptions from Dacia*, în *Ephemeris Dacoromana*, XIV, 2012, p. 177-197.
- Rüpke, Jörg, *Dedications Accompanied by Inscriptions in the Roman Empire: Functions, Intentions, Modes of Communication*, în John Bodel, Mika Kajava

²¹ Radu Ardevan, *op. cit.*, p. 244, 248.

²² Karl Galinsky, *Continuity and Change: Religion in the Augustan Semi-Century*, în Jörg Rüpke (ed.), *A Companion to Roman Religion*, Blackwell Publishing, Oxford, 2007, pp. 79-80.

²³ *Ibidem*, p. 79.

²⁴ *Ibidem*, p. 80.

BIBLIOGRAFIE

- IDR III/5, Piso, I., *Inscriptions d'Ápulum*, Paris, 2001.
- Ardevan, Radu, *Viața municipală în Dacia romană*, Editura Mirton, Timișoara, 1998.
- Galinsky, Karl, *Continuity and Change: Religion in the Augustan Semi-Century*, în Jörg Rüpke (ed.), *A Companion to Roman Religion*, Blackwell Publishing, Oxford, 2007, p. 71-82.
- Nemeti, Sorin, *Pagan Dialogues. Religious messages and social representation in the votive inscriptions from Dacia*, în *Ephemeris Dacoromana*, XIV, 2012, p. 177-197.
- Rüpke, Jörg, *Dedications Accompanied by Inscriptions in the Roman Empire: Functions, Intentions, Modes of Communication*, în John Bodel, Mika Kajava

²¹ Radu Ardevan, *op. cit.*, p. 244, 248.

²² Karl Galinsky, *Continuity and Change: Religion in the Augustan Semi-Century*, în Jörg Rüpke (ed.), *A Companion to Roman Religion*, Blackwell Publishing, Oxford, 2007, pp. 79-80.

²³ *Ibidem*, p. 79.

²⁴ *Ibidem*, p. 80.

actorul social și modul de fructificare a șansei afirmării publice/civice. Alegerea îmbunătățirii templului lui Iupiter se traduce prin promovarea politică în coadă de pește: prima țință este comunitatea locală, iar a doua, autoritatea centrală, reprezentată de împărat. Formula *pro salute imperatoris* este folosită ca monedă în jocul concurenței locale. Ea are rolul de a oferi legitimitate acțiunii locale. În cazul celor două dedicații venite din partea *Augustales coloniae Aureliae Apulensis, vota pro salute imperatoris* definește legătura juridică a augustalilor cu autoritatea centrală romană reprezentată de împărat. Augustalitatea, conferită special de către *ordo decurionum*, nu era o magistratură reală. Din punct de vedere social, augustalii alcătuiau un *ordo*, însă administrativ, ei formau o structură corporativă, ca orice *collegium*, cu *arca* și cu magistrații proprii, uneori și cu un local propriu (*aedes*)²¹. Deși augustalitatea era o creație oficială a statului roman (aparținând lui Augustus), statutul ei oficial nu diferea cu mult de orice organizație privată²². Nefiind cetățeni ei nu puteau să aspire la clasa guvernatoare a orașului lor, însă trebuiau să participe la finanțarea proiectelor comunității, incluzând și ridicarea de construcții. Funcția lor de îngrijire a cultului lui Augustus avea rolul de a le conferi statut și recunoaștere²³. Prin mecanismul cultului, unui important ordin social, libertilor, i s-a oferit un rol evident și activ în ordinea socială instaurată de Augustus²⁴.

În sfârșit, în cazul de față *vota pro salute Imperatoris/Augusti*, fie ea *annua* sau *extraordinaria*, nu acționează ca răspuns la legitimitatea împăratului roman, ci în calitate de carte de vizită în scopul afirmării în cadrul vieții publice locale. Dedicății se folosesc de imaginea *imperator*-ului roman pentru a beneficia de capital social în orașul apulens.

(eds.), *Religious Dedications in the Greco-Roman World. Distribution, Typology, Use*, Institutum Romanum Finlandiae, Roma, 2009, p. 31-41.

- Timofan, Anca; Oța, Radu, *Capul unei statuete de cult aparținând lui Iupiter Tronans descoperit la Apulum*, în *Pontica*, 43, 2010, p. 251-266.
- Van Andringa, William, *M. Tullius...aedem Fortunae August(ae) solo et peq(unia) sua. Private foundation and public cult in a Roman colony*, în C. Ando, J. Rüpke (ed.), *Public and private in Ancient Mediterranean law and religion*, University of Erfurt 3-5 July 2013, Erfurt, 2015, p. 99-113.
- Vandevoorde, Lindsey, *Augustales and Decuriones. Sixteen Inscriptions from Narbonese Gaul*, în *Latomus*, 71, 2012, p. 404-423.
- Versnel, H. S., *Religious Mentality in Ancient Prayer*, în H. S. Versnel (ed.), *Faith, Hope and Worship. Aspects of Religious Mentality in the Ancient World*, Brill, Leiden, 1981.

Keywords: *Augustales, pro salute imperatoris, Genius fabrum, Iupiter, legitimatio.*

**THE PRO SALUTE IMPERATORIS AND
THE AUGUSTALES COLONIAE AURELIAE APULENSIS FORMULAS**

(Abstract)

Augustalis, position given by the ordo decurionum, was not a real magistracy. From a social point of view, Augustales compose an ordo, but administrative, they formed a corporate structure, as any collegium, with arca and their own magistrates, sometimes even with a place (aedes). Although Augustales was an official creation of roman state (belonging to Augustus), its official status was not much different of any private association. Being not citizens, Augustales could not aspire to the ruling class from their city, but they had to participate in the financing community projects, including building lifting. Their function to perform the imperial cult have been designed to give them status and recognition. By this cult mechanism, to an important social order (freeman), it was given an obvious and active role in the new social order imposed by Augustus.

Pro salute imperatoris formula, found in the votive inscriptions raised by both *Augustales from colonia Aurelia Apulensis*, is used as currency exchange in the local game of competition. It has the role to offer legitimacy to the local actions coming from both Augustales. In the case of both dedications, the *pro salute imperatoris* formula defines the legal relationship of Augustales with the roman central authority given by the emperor.

Augustalis, position given by the ordo decurionum, was not a real magistracy. From a social point of view, Augustales compose an ordo, but administrative, they formed a corporate structure, as any collegium, with arca and their own magistrates, sometimes even with a place (aedes). Although Augustales was an official creation of roman state (belonging to Augustus), its official status was not much different of any private association. Being not citizens, Augustales could not aspire to the ruling class from their city, but they had to participate in the financing community projects, including building lifting. Their function to perform the imperial cult have been designed to give them status and recognition. By this cult mechanism, to an important social order (freeman), it was given an obvious and active role in the new social order imposed by Augustus.

Pro salute imperatoris formula, found in the votive inscriptions raised by both *Augustales from colonia Aurelia Apulensis*, is used as currency exchange in the local game of competition. It has the role to offer legitimacy to the local actions coming from both Augustales. In the case of both dedications, the *pro salute imperatoris* formula defines the legal relationship of Augustales with the roman central authority given by the emperor.

(Abstract)

**THE PRO SALUTE IMPERATORIS AND
THE AUGUSTALES COLONIAE AURELIAE APULENSIS FORMULAS**

Keywords: *Augustales, pro salute imperatoris, Genius fabrum, Iupiter, legitimatio.*

(eds.), *Religious Dedications in the Greco-Roman World. Distribution, Typology, Use*, Institutum Romanum Finlandiae, Roma, 2009, p. 31-41.

- Timofan, Anca; Oța, Radu, *Capul unei statuete de cult aparținând lui Iupiter Tronans descoperit la Apulum*, în *Pontica*, 43, 2010, p. 251-266.
- Van Andringa, William, *M. Tullius...aedem Fortunae August(ae) solo et peq(unia) sua. Private foundation and public cult in a Roman colony*, în C. Ando, J. Rüpke (ed.), *Public and private in Ancient Mediterranean law and religion*, University of Erfurt 3-5 July 2013, Erfurt, 2015, p. 99-113.
- Vandevoorde, Lindsey, *Augustales and Decuriones. Sixteen Inscriptions from Narbonese Gaul*, în *Latomus*, 71, 2012, p. 404-423.
- Versnel, H. S., *Religious Mentality in Ancient Prayer*, în H. S. Versnel (ed.), *Faith, Hope and Worship. Aspects of Religious Mentality in the Ancient World*, Brill, Leiden, 1981.